

37 . 13

UNDERSVISINGSVÆJLEDNING
FOR FOLKESKOLEN

26

*Arbejds
kendskab
1976*

UNDERSVINGSMINISTERIET

UNDERVISNINGSVEJLEDNING FOR FOLKESKOLEN

26

*Kendskab til uddannelsesforhold
og til vilkårene i arbejdslivet,
herunder besøg og praktikophold
i virksomheder og institutioner*

Forord

Idet der henvises til undervisningsministeriets cirkulæreskrivelse af 18. december 1975 om udsendelse af vejledende forslag til læseplaner samt undervisningsvejledninger for folkeskolen, udsendes hermed undervisningsvejledning for valgfaget arbejdskendskab.

Hæftet bygger på lov om folkeskolen af 26. juni 1975 samt på materiale, der er udarbejdet af en arbejdsgruppe under direktoratet. Det indeholder det formål for valgfaget, der er fastsat af undervisningsministeren i bekendtgørelse af 28. november 1975, § 9. Desuden indeholder

det en undervisningsvejledning for valgfaget samt det vejledende forslag til læseplan.

Da valgfagets emnekreds og arbejdsformer er nært beslægtede med de tilsvarende for det obligatoriske emne uddannelses- og erhvervsorientering henvises der generelt til undervisningsvejledningen for dette emne, som mere udførligt behandler disse spørgsmål. Herudover er der i nogle tilfælde henvist direkte til relevante afsnit i den nævnte undervisningsvejledning.

*Undervisningsministeriet, direktoratet for folkeskolen,
folkeoplysning, seminarier m. v., den 28. juli 1976.*

Asger Baunsbak-Jensen

/ Per Iversen

Indhold

1. Indledning	7
1.1. Formål.....	7
1.2. Generelle synspunkter.....	7
2. Fagets områder	10
2.1. Emnekredse.....	10
2.2. Arbejdsformer.....	10
2.2.1. Undervisning.....	11
2.2.2. Praktikophold.....	11
2.2.3. Studiebesøg.....	12
2.2.4. Lejrskole.....	12
2.2.5. Adoptionsordninger.....	12
3. Undervisningens tilrettelæggelse	13
3.1. Praktik- og besøgs muligheder.....	13
3.2. Lærer- og elevforudsætninger.....	14
3.3. Skemamæssige spørgsmål.....	15
3.4. Individualisering og holddannelse	16
3.5. Samordningsspørgsmål.....	17
3.5.1. Koordinering med andre fag og aktiviteter.....	17
3.5.2. Praktikkens udvidelse, evt. med lønnet eller ulønnet arbejde . .	17
3.5.3. Regional planlægning og samordning.....	18
3.5.4. Praktik- og besøgsprogrammer.....	19
4. Sikkerheds- og erstatningsspørgsmål	21
Bilag 1: Vejledende forslag til læseplan for arbejdskendskab.....	23
Bilag 2: Nogle vigtige regelsæt vedrørende folkeskolens uddannelses- og erhvervsorientering og arbejdskendskab	25

1.1. Formål

Formålet med undervisningen i *arbejdskendskab* er, at eleverne erhverver viden og gør erfaringer, som øger deres kendskab til arbejds- og samfundslivet, herunder til de uddannelsesmuligheder, der kan føre til erhvervsarbejde.

Stk. 2. Det skal tilstræbes, at eleverne bliver i stand til at bedømme de forhold, som betinger vilkårene på arbejdspladserne, og de interesser, som varetages af arbejdsmarkedets parter og af offentlige myndigheder.

Stk. 3. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne udvikler interesse for sociale og økonomiske problemer med tilknytning til arbejdslivet og en åben holdning over for arbejds- og uddannelsesforhold.

(Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 28. november 1975 om undervisningen i folkeskolens valgfag, § 9).

1.2. Generelle synspunkter

Arbejdskendskab hører til de fag, hvori der kan tilbydes eleverne på 8.-10. klassetrin undervisning. Fagets fuldstændige betegnelse i lovens § 9 lyder:

Kendskab til uddannelsesforhold og til vilkårene i arbejdslivet, herunder besøg

og praktikophold i virksomheder og institutioner.

Den udførlige formulering hænger sammen med, at der er tale om en nydannelse i folkeskolens fagkreds, og at man derfor i selve loven har villet angive hovedtrækkene af indholdet og arbejdsformerne.

Arbejdslivets mangeartede vilkår og problemer, og i sammenhæng hermed uddannelsesforholdene, har traditionelt været anliggender, som skolen – og uddannelsessystemet i sin helhed – kun sporadisk har beskæftiget sig med. De har kun nødtørftigt været behandlet i læreruddannelsen og har vel i lange perioder været betragtet som skolefremmede elementer, som en del af eleverne tidsnok skulle få stiftet bekendtskab med. Dette gælder ikke mindst alle former for manuelt arbejde.

Det har været et vigtigt udgangspunkt for indførelsen af arbejdskendskab i folkeskolen, at man med dette fag ville søge at drage arbejdslivet ind i de sider af tilværelsen, som skolen målbevidst formidler kendskab til og fortrolighed med.

Faget arbejdskendskab vil være et vigtigt middel til at styrke forbindelsen mellem skolen og det omgivende samfund.

Man kan formentlig gå ud fra, at en meget stor del af eleverne i folkeskolen har behov for et bredere førstehåndskendskab til arbejds- og uddannelsesforholdene i samfundet – ikke blot som forberedelse til valg af uddannelse og erhverv, men som et middel til at øge forståelsen mellem samfundsgrupperne og frigøre de unge for en del af bindingen til opvækstbetingede uddannelsesstraditioner.

Men behovet fremtræder på vidt forskellig baggrund for forskellige elevgrupper.

1. En del elever hører til i socialt og uddannelsesmæssigt stærke miljøer og er indstillet på at gå den lige vej gennem systemet frem til videregående uddannelser. Det er ofte fremhævet, at sådanne elever risikerer at blive præget for hele livet af en næsten total mangel på kendskab til den brede befolknings arbejds- og boligforhold, tankesæt og normer, hvilket må vanskeliggøre deres funktion som læger, jurister, arkitekter m. v.

2. En mindre gruppe af elever kører i de sidste skoleår træt i de almindelige, teoretiske skolefag og ønsker at komme ud i det »rigtige« liv så meget og så hurtigt som muligt. En del af disse elever er allerede »erhvervsrettede« og nogenlunde afklarede med hensyn til fremtidsplaner. En anden del af dem er usikre og behøver erhvervserfaringer bl. a. for at finde ud af deres egen motivation og deres stærke og svage sider, begge dele sat i relation til de forhold og vilkår, der møder dem i hverdagen på nogle konkrete erhvervsområder, dvs. arbejdspladser.

Formålet med arbejds-kendskab kan kun siges at blive opfyldt fuldt ud, hvis det lykkes at tilbyde en undervisning,

som i lige grad kan tiltrække og fastholde begge de nævnte kategorier af elever – foruden interesserede, der befinder sig mellem de to yderpunkter.

Emner og aktiviteter af tilsvarende karakter som i arbejds-kendskab findes i *den obligatoriske uddannelses- og erhvervsorientering* og de dertil knyttede praktik- og besøgsarrangementer. Det som gør arbejds-kendskab til en ny pædagogisk mulighed for en nærmere forbindelse mellem skole og arbejdsliv, er det forhold, at en lærer har afsat timer året igennem – som tilfældet er for andre valgfag – til at tilrettelægge, undervise bistå eleverne under deres ophold ude og følge erfaringerne op. For de elever, der vælger arbejds-kendskab, gives der herved bedre mulighed end ved den obligatoriske uddannelses- og erhvervsorientering og korttidspraktikken for at få et uddybet kendskab til arbejdslivet, at bearbejde erfaringerne herfra og at sætte dem i forbindelse med skolens øvrige undervisning. Den forsøgsundervisning i arbejds-kendskab, der allerede er foretaget, tyder imidlertid på, at der kræves et ret anseligt timetal, hvis formålet skal kunne opfyldes.

Formålene for arbejds-kendskab og for uddannelses- og erhvervsorientering er nært beslægtede. Men der er dog forskelle, navnlig hidrørende fra, at uddannelses- og erhvervsorienteringen primært sigter mod elevernes valg af fortsat uddannelse og erhverv, medens man med arbejds-kendskab tillige retter blikket mod uddannelses- og arbejdslivet som en vigtig del af det samfund, de unge skal forberedes til at indgå i.

Da emnekredsene og arbejdsformerne i vid udstrækning vil være de samme, vil det ikke være muligt i praksis at holde

de to formål skarpt adskilte. De erfaringer og oplevelser, en elev opnår under et praktikophold, vil formentlig kunne indvirke på såvel erhvervsønsker som den bredere forberedelse til at deltage i samfundslivet, hvadenten praktikopholdet organiseres som et led i arbejdskendskab eller i uddannelses- og erhvervsorientering. Af denne grund – og af hensyn til virksomheder og institutioner – vil det være nødvendigt at sørge for en så grundig koordinering, at aktiviteterne støtter

og supplerer hinanden i stedet for at konkurrere eller fremtræde uden indbyrdes forbindelse.

Det skal endvidere bemærkes, at såvel uddannelses- og erhvervsorientering som arbejdskendskab har nær forbindelse med faget *samtidsorientering*.

Samordningsspørgsmålene er nærmere behandlet i afsnit 3.5. I øvrigt henvises generelt til undervisningsvejledningen for uddannelses- og erhvervsorientering, jfr. nærværende hæftes forord.

2.1. Emnekredse

Vedrørende undervisningens indhold henvises til det vejledende forslag til læseplan (bilag 1), som angiver en række vigtige emneområder, opstillet med hensyntagen til en fremadskridende problembehandling op gennem klassetrinene. Derimod kan der ikke på forhånd angives nogen vægtfordeling inden for arbejdsstoffet, idet de enkelte elevgruppers forskellige behov eller erfaringer kan give anledning til forskellig prioritering af emnebehandlingen. Vedrørende de dele af emneområdet, som angår den enkelte virksomheds forhold og arbejdsmarkedets organisationer, foreligger der et righoldigt undervisningsmateriale, dels forlagsudgivet, dels udsendt af arbejdsmarkedets parter. Skolerne modtager hvert år en ajourført udgave af »Uddannelse og Erhverv«, katalog over bøger, brochurer, film, lydbilledbånd m. v., som bl. a. beskriver dette materiale. Af hensyn til anskueligheden tages der i læseplansforslaget udgangspunkt i den enkelte virksomheds forhold og problemstillinger, hvorefter eleverne på senere trin bearbejder tværgående, mindre konkrete emneområder. Det må imidlertid tilstræbes, at der fra første færd lægges vægt på at belyse det enkelte men-

neskes situation og problemstillinger i arbejdslivet.

Det er en nærliggende bestræbelse ved emnevalget at søge tilknytningspunkter til elevernes erfaringer i skolen, herunder ikke mindst til indholdet af de forskellige skolefag. Herved støttes bestræbelsen for at rive arbejdslivet ud af sin isolerede stilling som et anliggende uden klar forbindelse med kulturlivet i øvrigt.

Selv om det er vigtigt at benytte dagsaktuelle begivenheder eller emner i undervisningen, må der peges på betydningen af, at sådanne emner sættes ind i en bredere sammenhæng, socialt, historisk, internationalt m. v.

2.2. Arbejdsformer

De arbejdsformer, der kan blive tale om at benytte i faget arbejdskendskab, vil, som det er nævnt i afsnit 1.2. i vid udstrækning være de samme som i det obligatoriske emne uddannelses- og erhvervsorientering. Med hensyn til principper for arbejdstilrettelæggelse i de forskellige aktivitetsformer skal der derfor i hovedsagen henvises til fremstillingen i *undervisningsvejledning for uddannelses- og erhvervsorientering* (i det følgende forkortet til UE-vejledningen), således at der i nærværende hæfte kun peges på de

vigtigste arbejdsformer og dertil knyttes enkelte bemærkninger, hvor det er påkrævet.

Generelt skal der gøres opmærksom på, jfr. det vejledende forslag til læseplan (bilag 1), at der i hvert skoleår forudsættes en vekslen mellem arbejdsformerne, dels undervisning, dels besøg eller praktikophold. Arbejdskenndskab kan således ikke gives gennem et helt skoleår som ren undervisning i klassen eller udelukkende gennem besøg eller praktik. På den anden side vil en hyppig skiften mellem arbejdsformerne og benyttelse af en lang række af disse formentlig også forringe udbyttet af arbejdet, navnlig ved at hindre en rolig fordybelse.

Da de forskellige arbejdsformer giver vidt forskellig mulighed for at bearbejde de enkelte emnekredse, må udvælgelsen af emnekredse og arbejdsformer finde sted i indbyrdes sammenhæng. Det er nødvendigt at bevare et betydeligt spillerum for ændring eller tilpasning i planlægningen, så at elevernes nyvundne erfaringer og opdukkende behov kan indarbejdes i tilrettelæggelsen. Endelig bemærkes, at timetallet er en afgørende faktor ved såvel udvælgelsen af emnekredse som arbejdsformer.

2.2.1. Undervisning

Denne må – som angivet i forslaget til læseplan (bilag 1) – knyttes til elevernes mulighed for at gøre erfaringer i arbejdslivet, dvs. dels være forberedende, dels opfølgende. Elevernes selvarbejde, støttet til trykt materiale, lydbilledbånd m. v., bør indgå med vægt i undervisningen. Et væsentligt udgangspunkt for undervisningen vil være de erfaringer og synspunkter vedrørende arbejdslivets for-

hold, som kan formidles af elevernes forældre, evt. også ældre søskende m. fl. Disse kan, ligesom andre repræsentanter for arbejdslivet, inddrages i arrangementer i forbindelse med undervisningen. – Men eleverne må også gøres bekendt med andre sider af arbejdslivet end dem, hjemmene kan formidle viden om.

Det er sandsynligt, at der for nogle elever bliver behov for samtaler med læreren, enkeltvis eller ganske få sammen, som led i undervisningen, så at kun en mindre del af undervisningstimerne omfatter hele det elevhold, med hvilket den pågældende lærer har arbejdskenndskab. Det kan i nogle tilfælde vise sig praktisk at lade sådanne samtaler finde sted på praktikstedet, evt. i forbindelse med lærerens almindelige kontaktbesøg.

2.2.2. Praktikophold

Opholdene vil normalt omfatte nogle timer ad gangen, tilbagevendende på samme tid et antal uger i træk, medens den praktik, der er knyttet til uddannelses- og erhvervsorientering, følger virksomhedens fulde arbejdstid i en eller to uger. Dette afføder en forskel i iagttagelses- og optagelsesmulighederne, som bevirker, at de to former ikke kan erstatte, men bør supplere hinanden, om ikke ved ophold i samme virksomhed så på den måde, at eleverne under den ene form kan følge arbejdsopgavernes rytme gennem hele dagen og over en arbejdsuge, medens de under den anden form kan følge udviklingen, f. eks. en ordres vej gennem virksomheden, over længere tidsrum. I øvrigt henvises til UE-vejledningen, afsnit 6.2.

2.2.3. Studiebesøg

Der henvises til UE-vejledningen, afsnit 6.4. Med hensyn til spørgsmålet om udgifter til befordring vil der senere fremkomme bestemmelser.

2.2.4. Lejrskole

Som beskrevet i UE-vejledningen, afsnit 6.8., vil et lejrskoleophold for en klasse på 8.–10. klassestrin ofte blive tilrettelagt med indslag om problemer og forhold i stedlige virksomheder og uddannelsesinstitutioner. Herudover er der mulighed for at gennemføre lejrskoleophold direkte i tilknytning til valgfaget arbejdskendskab, altså med deltagelse af læreren og eleverne i det eller de hold, der har valgt faget. Da eleverne vil tilhøre forskellige klasser, medfører arrangementet ikke, at klassernes almindelige undervisning indstilles i lejrskoletiden, men for de deltagende elever medregnes lejrskoleopholdet sammen med andre ak-

tiviteter, herunder praktik, i det antal timer, hvori undervisningen kan indstilles i henhold til lovens § 13, stk. 3, dvs. svarende til højst 20 skoledage på 8. klassestrin og 30 skoledage på 9. og 10. klassestrin. En nærmere omtale af de tidsmæssige rammer findes i øvrigt i UE-vejledningen afsnit 6.1.1.

Et lejrskoleophold om arbejdskendskab må betragtes som en mulighed for at supplere den egentlige undervisning, f. eks. i tilfælde, hvor timetallet er lavt. Derimod kan lejrskoleopholdet ikke indregnes som en form for »periodelæsning«, således at et antal timer i arbejdskendskab konverteres til et lejrskoleophold, bl. a. fordi der herved ville opstå problemer i forhold til lærernes ugentlige undervisningsforpligtelse i valgfaget.

2.2.5. Adoptionsordninger

Der henvises til UE-vejledningen, afsnit 6.9.

3.1. Praktik- og besøgs muligheder

Arbejdskenndskab er en mulighed for åbning mellem skolen og det omgivende samfund, som kan benyttes, uanset om det stedlige erhvervsliv er alsidigt og veludbygget, eller om det drejer sig om en tyndt befolket egn med ganske få erhvervs muligheder. I og med, at der er en skole og dermed et befolkningsunderlag, vil der også være et arbejdsliv, som udgør den væsentligste forudsætning for, at skolen kan tilbyde arbejdskenndskab. Det er ikke nødvendigt at kunne disponere over praktik- og besøgs muligheder i fabrikker, stormagasiner eller lignende, selv om et udviklet erhvervsliv naturligvis letter gennemførelsen af faget. At være henvist til at studere egnens begrænsede muligheder vil bidrage til at give eleverne et realistisk billede af forholdene og dermed af deres muligheder på hjemegnen. I sådanne tilfælde vil det imidlertid være ønskeligt at supplere besøgs- og praktik mulighederne ved i nogle tilfælde at lade elever besøge fjernereliggende virksomheder og institutioner eller deltage i lejrskoleophold i en egn med en anden erhvervsstruktur (se afsnit 2.2.3. og 2.2.4.).

Der udtrykkes undertiden bekymring

for, at det kan blive vanskeligt at fremskaffe de besøgs- og praktik muligheder, der er nødvendige, for at skolen kan tilbyde faget arbejdskenndskab, i hvert fald hvis man samtidig skal opretholde den besøgs- og praktik aktivitet, som hører til den obligatoriske uddannelses- og erhvervsorientering. Gennem de senere år har det ofte været vanskeligt at skaffe det fornødne antal praktikpladser, i hvert fald på de erhvervsområder, som de unge oftest angav som primært ønskede. Hertil er at sige, at det ikke er tanken, at aktiviteterne i forbindelse med uddannelses- og erhvervsorienteringen, der omfatter alle elever, skal indskrænkes til fordel for arbejdskenndskab, der vælges af en mindre del. Fremskaffelsen af de praktik- og besøgs muligheder, der er behov for til arbejdskenndskab, må derfor bero på en særlig indsats, hvortil der kan bidrages fra såvel den lærer, som underviser i faget, som skolevejlederen, skolekonsulenten og den offentlige erhvervsvejledning.

Det kan næppe undgås, at pladsfremskaffelsen nogle steder vil volde vanskeligheder, men det lettes af bl. a. følgende forhold:

1. Da arbejdskenndskab omfatter bredere og mere almene emnefelter, kan der

blive tale om at inddrage institutioner og små virksomheder i skolens nærhed, som ikke deltager i det hidtidige praktik- og besøgsarbejde.

2. Nogle virksomheder har måske mulighed for at etablere arbejdskendskabspraktik ved siden af de hidtidige praktikordninger.

3. De elever, der vælger arbejdskendskab, vil formentlig undertiden være motiveret til – eventuelt sammen med forældrene – at gøre en særlig indsats for selv at finde egnede praktik- og besøgs muligheder.

4. Hvor praktik- og besøgs mulighederne slipper op, må der i stedet eller som supplement benyttes indkaldte fagfolk, tryksager, lydbilledbånd, film, radio og TV. Vedrørende erhvervsorienterende materiale henvises til UE-vejledningen, afsnit 3.6.

3.2. Lærer- og elevforudsætninger

Faget arbejdskendskab er helt nyt, og der findes endnu ikke lærere, som i deres grunduddannelse har kunnet kvalificere sig specielt til undervisningen i faget. Men dette faktum bør ikke i sig selv afholde skolerne fra at tilbyde faget. Et stort antal lærere har gennemgået årskursus eller anden dertil svarende kvalificering i skolevejledning, og mange har deltaget i kortere eller længere kurser i uddannelses- og erhvervsorientering. I øvrigt har Danmarks Lærerhøjskole iværksat et uddannelsesprogram med henblik på de skolevejledere, som fra skoleåret 1976-77 vil være at finde på alle skoler med overbygning og på mange 7-klassede skoler. Selv om skolevejledning og uddannelses- og erhvervs-

orientering ikke er det samme som arbejdskendskab, er der dog så mange fælles elementer, at uddannelse på de nævnte områder vil være et brugbart grundlag for at påbegynde undervisning i arbejdskendskab.

Hertil kommer, at lærerens opgave ofte i højere grad vil være at bistå ved planlægning og erfaringsudveksling end at være den, der på forhånd kender alle problemer og forhold, og som kan besvare alle spørgsmål. Læreren må i vid udstrækning indstille sig på at skulle lære sammen med sine elever og at trække på bistand og sagkundskab udefra, f. eks. fra skolekonsulenter, erhvervsvejledere og repræsentanter for arbejdslivet og uddannelsesinstitutionerne. – Desuden vil det høre til skolevejlederens opgaver at bistå ved tilrettelæggelsen og evt. gennemførelsen af arbejdskendskab i de tilfælde, hvor det ikke er skolevejlederen selv, der underviser i faget.

Det kan i øvrigt ventes, at den *kursus- og konferencevirksomhed*, som allerede er påbegyndt eller planlagt vedrørende arbejdskendskab, vil blive forstærket i de kommende år, ligesom der skal gøres opmærksom på, at en *udvekslingsordning for idé- og erfaringsmateriale* vedrørende uddannelses- og erhvervsorientering med dertil hørende arrangementsformer (FIF), som i 1974 blev iværksat af det daværende fællesudvalg mellem erhvervsvejledningsrådet og folkeskolens læseplansudvalg, er udvidet til også at omfatte arbejdskendskab. Materialet vil via skolekonsulenter, skolecentraler og erhvervsvejledere være tilgængeligt for alle skoler i landet.

Hvad angår *elevernes forudsætninger eller behov* med hensyn til arbejdskendskab, henvises først og fremmest til re-

degørelsen under afsnit 1.2. vedrørende de to elevkategorier med vidt forskellig baggrund: Dels elever fra socialt og uddannelsesmæssigt stærke miljøer, dels elever med ønske om mindst mulig skolegang og behov for erfaringsbaggrund til klaring af uddannelses- og erhvervsønskerne. Opgaven vil, som det blev påpeget, være at tilbyde arbejds-kend-skab i en så flexibel form, at man kan imødekomme behovet hos begge disse elevgrupper – foruden de mellemlig-gende.

Derimod kan der næppe opstilles kri-terier, som udpeger nogle elever til at være mere »egnede« til at deltage i valg-faget arbejds-kend-skab end andre. Princi-pielt bør tilrettelæggelsen udformes på en sådan måde, at alle elever kan have udbytte af at deltage.

Da det drejer sig om en helt nyt fag, som hverken elever eller forældre kan have kendskab til, er det vigtigt at infor-mere grundigt om formålet og indholdet, når tilbuddet fremsættes. Gennem den obligatoriske uddannelses- og erhvervsori-entering i 7. skoleår er det muligt at give eleverne en ret god forestilling om, hvad valgfaget arbejds-kend-skab vil komme til at indeholde. Endvidere vil der ofte være behov for individuel vej-ledning, evt. med bistand af skolevejle-deren.

3.3. Skemamæssige spørgsmål

Der skal i det følgende kort peges på nogle muligheder og hensyn, som vil kunne have betydning ved planlægning. Det er vigtigt, at skolevejlederen deltager i denne. Da erfaringsgrundlaget endnu er spinkelt, må anvisningerne tages med forbehold.

1. Arbejds-kend-skab bør normalt ikke tilbydes med under 2 timer pr. uge. Det bør endvidere søges undgået, at alle ti-mer placeres som enkelttimer. I øvrigt må faget finde plads inden for de højst 30 ugentlige og 7 daglige timer, som lo-ven tillader, idet dog timer til praktik-ophold ikke behøver at ligge inden for disse rammer.

2. Af hensyn til praktik- og besøgsarran-gementerne vil det sikkert være hensigts-mæssigt at søge arbejds-kend-skab place-ret som *ydertimer i en skoledag*. Herved vindes bl. a., at tiden til transport til og fra praktik- eller besøgsstedet i de fleste tilfælde vil kunne ligge uden for den tid, der på skemaet er afsat til arbejds-kend-skab. Der er erfaring for, at eleverne let-test bliver optaget i den normale arbejds-rutine på en virksomhed, når de kan være med fra arbejds-dagens begyndelse. – På den anden side giver en placering i slutningen af skoledagen mulighed for en forlængelse af opholdet, jfr. herom se-ner.

3. Når arbejds-kend-skab placeres som ydertimer, bør det aftales med elever og forældre, at fagets ugentlige timetal reg-nes som *klokketimer* i de perioder, hvor eleverne er i praktikophold i virksomhe-der eller institutioner.

4. Besøg og praktikophold må afvikles *uden at gribe ind i den øvrige undervis-ning*, eleverne deltager i på skolen. Men hvor forholdene gør det ønskeligt, *kan praktik helt eller delvis forskydes* til timer inden for normal arbejdstid, som ellers er elevernes fritid, dvs. ligge uden for skoletiden. De falder derfor uden for beregningen af den tid, i hvilken under-visningen indstilles i henhold til lovens § 13, stk. 3, jfr. afsnit 2.2.4.

5. Det kan være ønskeligt at tilbyde faget både som et 2 timers fag og som et fag med flere ugetimer, så at man kan imødekomme såvel elever, der på grund af øvrige valg, f. eks. af »boglige« fag, har ugeskemaet stærkt besat, som elever, der er indstillet på at anvende megen tid på faget arbejdskenndskab. Hvor faget tildeles 2 ugentlige timer, kan egentlig praktik etableres, hvis det er muligt at tilvejebringe en form for »*periodelæsning*«, således at arbejdskenndskab indstilles i nogle uger og til gengæld gives i et tilsvarende større timetal i en anden periode. En sådan ordning forudsætter, at faget er placeret i den sidste del af en skoledag. I øvrigt kan der efter bekendtgørelse om valgfag af 28. november 1975, § 12, stk. 2, tilbydes kursus, som er kortere end et helt skoleår.

3.4. Individualisering og holddannelse

Ved forhåndsplanlægningen af et års undervisning i arbejdskenndskab må det som anført i afsnit 2.2. tilstræbes at bevare et betydeligt spillerum for ændring eller tilpasning, så at de enkelte elevers erfaringer og opdukkende behov mest muligt kan indarbejdes løbende i tilrettelæggelsen. Ofte bliver der nærmest tale om en *rammeplanlægning*, der i hvert fald må tage højde for årstids- og årgangsbestemte arrangementer af beslægtet natur, f. eks. lejrskoleophold, besøg og praktik i forbindelse med uddannelses- og erhvervsorientering samt featurearrangementer. Der er her ikke blot behov for en tidsmæssig koordinering, men tillige – hvad der er sværere – for en *samordning af indhold og form*. Det må i hvert fald sikres, at elevernes erfa-

ringer og oplevelser ved de øvrige arrangementer viderebearbejdes i undervisningen i arbejdskenndskab.

Selv med en vidtgående individualisering vil det være naturligt at indlede undervisningen med en fase, hvor hele holdet arbejder med nogle generelle emner som introduktion, og hvor eleverne drøfter – og opøves i – *måder at kontakte andre mennesker på* i forskellige situationer. Hvad siger man, når man kommer? Hvor meget kan man tillade sig at spørge om? Hvordan klarer man en telefonsamtale med et praktiksted? Osv. – I en efterfølgende fase vil det være nødvendigt for læreren at føre *samtaler med eleverne enkeltvis* for at indkredse, hvad de kender til i forvejen, hvad de ønsker, og hvad de har behov for at få ud af undervisningen og de tilhørende arrangementer. Resultatet heraf danner grundlag for den videre programmering, herunder *den nærmere tilrettelæggelse af praktikophold og besøg*. Oplevelserne og erfaringerne herfra vil være styrende for en efterfølgende kollektiv fase, hvor *elevernes beretninger og drøftelser* indgår med vægt i undervisningen.

Det vil begrænse mulighederne for arbejdskenndskab, hvis der udelukkende sigtes mod at danne hold bestående af elever fra samme klasse i samme skole. Selv om det skemamæssigt vil være besværligt, er der efter loven intet til hinder for at danne *hold på tværs af klasser og årgange* eller endog med *elever fra to eller flere skoler*. Endvidere åbner loven mulighed for at samarbejde med *den kommunale ungdomsskole* vedrørende arbejdskenndskab (og andre valgfag m.fl.), således at eleverne om nødvendigt henvises hertil.

Med hensyn til holdstørrelse må det bemærkes, at der vil være sammenhæng mellem fagets timetal og den rimelige holdstørrelse. Hvis et hold, som har få timer, bliver for talstærkt, vil der blive for lidt tid for læreren til at holde kontakt med den enkelte elev, skaffe pladser, informere, udrydde misforståelser etc.

3.5. Samordningsspørgsmål

3.5.1. Koordinering med andre fag og aktiviteter

Det er en almindelig bestræbelse at åbne skolen mod det omgivende samfund, herunder også arbejdslivet. Hertil bidrager en række momenter i skolens forskellige fag og aktiviteter, ikke mindst samtidsorientering og uddannelses- og erhvervsorientering. Valgfaget arbejdskendskab må betragtes som en mulighed for, at den del af eleverne, som har en særlig interesse eller et særligt behov på dette område, kan uddybe og supplere den viden om uddannelsesforhold og om vilkårene i arbejdslivet, som de har erhvervet på anden måde. Det vil derfor være vigtigt, at læreren i arbejdskendskab holder sig godt underrettet om, hvad eleverne i anden sammenhæng har arbejdet med eller gjort erfaring om vedrørende emnefeltet, så at man mest muligt kan undgå gentagelser og huller i emnebehandlingen.

Det er ligeledes vigtigt, at elever, der følger undervisningen gennem 2 eller 3 år, oplever en fremadskriden og en sammenhæng i arbejdet, som kun kan opnås, når der – i hvert fald i grove træk – følges en plan, som er kendt af og helst aftalt med eleverne. Det er muligt

at tilrettelægge en faseopbygget fremadskriden, selv om holdene er sammensat af elever fra to eller flere årgange.

3.5.2. Praktikkens udvidelse, evt. med lønnet eller ulønnet arbejde

Vedrørende elevernes praktikophold er det nødvendigt at tage stilling til, om det skal være muligt ikke blot at forskyde opholdene tidsmæssigt – som omtalt i afsnit 3.3. – men også at forlænge eller udvide dem. Dette vil navnlig være aktuelt, hvor en elev kan være til nytte i praktikvirksomheden og gerne vil modtage et tilbud om lønnet arbejde i forlængelse af den med skolen aftalte praktiktid. Hertil må bemærkes, at princippet om, at praktik er ulønnet, jfr. sikkerheds- og erstatningsspørgsmålet, som er omtalt i afsnit 3.6., må stå fast. Hvis eleverne derfor ønsker at have beskæftigelse i samme virksomhed på andre tider end i deres ulønnede praktikophold, må det være et privat anliggende, som ligger uden for skolens ansvarsområde og dermed uden for den erstatningsdækning, som er etableret. Det er formentlig i sådanne tilfælde mest hensigtsmæssigt at få en kort skriftlig aftale med praktikstedet om, på hvilke tider det egentlige praktikophold er placeret. Det bør tilstræbes, at de erfaringer og iagttagelser, eleven skaffer sig ved det lønnede arbejde, afvindes pædagogisk betydning og inddrages i undervisningen i arbejdskendskab. Det vil i øvrigt være rimeligt, at skolen vejleder elever, som ønsker privat beskæftigelse, om de lovregler, der gælder herfor, navnlig med hensyn til ulykkesforsikring, arbejderbeskyttelse og feriepenge.

Der vil imidlertid være grund til at tilråde skolerne forsigtighed eller tilbage-

holdenhed i spørgsmålet om elevernes »private« forlængelse af praktikopholdene. Det er næppe muligt eller ønskeligt direkte at forbyde eller at fraråde eleverne noget sådant, men hvis skolen tilskynder hertil eller endog deltager i de aftaler, der træffes herom, vil det af elever, forældre og virksomheder kunne opleves uforståeligt, at vilkårene, f. eks. i erstatningsmæssig henseende, er helt anderledes, og at skolens pligt til at holde kontakt med eleverne og at modtage henvendelse om opdukkende problemer, er erstattet af lærerens villighed til at løse disse opgaver uden om sine egentlige forpligtelser. – Hertil kommer, at i perioder med ungdomsarbejdsløshed vil skoleelevers lønnede arbejde let kunne blive en anstødssten for de stedlige fagforeninger, ganske særligt hvis lønnen er lavere end den tarifmæssige. Da praktik, studiebesøg og de øvrige kontaktformer mellem skole og erhverv i vidt omfang afhænger af et gnidningsløst samarbejde med arbejdsmarkedets parter, er det vigtigt for skolen at få sådanne spørgsmål gennemdrøftet med disse på forhånd. Det må være en forudsætning for skolernes medvirken ved arrangementer, hvor eleverne har lønnet arbejde, at der i forvejen er sikret tilslutning fra arbejdsmarkedets parter, herunder interesseorganisationer, hvis område dækker det konkrete tilfælde. De aftaler eller retningslinier, der fremkommer på denne måde, omfattende et lokalområde, må gennemgås med eleverne forud for iværksættelsen af de praktiske arrangementer.

3.5.3. Regional planlægning og samordning

Der er i UE-vejledningen, afsnit 6.2.8., peget på det behov for egnsvise aftaler

om pladsfremskaffelse, registrering m. v., som er forudsætningen for, at mere end 80.000 praktikophold kan gennemføres årligt. Der har på forhånd været udtrykt ængstelse for, at systemerne skal bryde sammen, hvis der i forbindelse med arbejdskendskab rettes ukoordinerede henvendelser om praktik- og studiebesøg til de samme virksomheder og institutioner, der i forvejen stiller sig til rådighed for sådanne arrangementer i forbindelse med den obligatoriske uddannelses- og erhvervsorientering.

Mulighederne for ved en særlig indsats at skaffe yderligere pladser til brug for arbejdskendskab, er omtalt i afsnit 3.1. Det er imidlertid helt nødvendigt, at praktik og besøg i forbindelse med arbejdskendskab koordineres nøje med det system, der i øvrigt er opbygget omkring formidlingen af praktik og besøg. De fleste steder, i hvert fald uden for hovedstadsområdet, vil det være den offentlige erhvervsvejledning, der i samarbejde med skolekonsulenterne for uddannelses- og erhvervsorientering administrerer og registrerer praktikophold, i sjældnere tilfælde tillige en del af virksomhedsbesøgene. Arbejdskendskab må imidlertid i højere grad end den hidtidige praktik forventes at kunne benytte mindre virksomheder og institutioner i skolens umiddelbare nærhed. Hertil kommer, at der til varetagelsen af dette fag vil være en lærer med tidsmæssig mulighed for – sammen med skolevejlederen – at fremskaffe egnede praktikmuligheder i skolens nærhed. Det vil derfor være naturligt at aftale en vis opgavefordeling, f. eks. på den måde, at repræsentanten for den enkelte skole selv kan kontakte virksomhederne inden for skoledistriktet, men altid først søger oplyst – ved at

spørge virksomheden/institutionen eller det lokale samordningsorgan – om praktiksamarbejde i forvejen er aftalt, således at praktikstedet kun er til rådighed efter nærmere regler. Sådanne aftaler bør altid respekteres. Af hensyn til planlægning af en rimelig udnyttelse af praktikmulighederne i området bør alle praktikophold anmeldes til og registreres af det stedlige samordningsorgan. Herved bliver det tillige muligt at skaffe landsdækkende overblik over aktiviteterne som grundlag for indsats på områder, hvor mulighederne synes utilstrækkelige.

Hvad angår studiebesøg i virksomheder og institutioner, kan der blive behov for samordningsaftaler af tilsvarende art som for praktik. Det vil dog oftest kun dreje sig om et mindre antal besøgssteder, som efter deres natur bør være til rådighed for skolerne i et større område. Der kan af samordningsorganet rundsendes ajourførte lister over disse besøgssteder med angivelse af den fremgangsmåde, skolerne må følge, hvis der ønskes aflagt besøg de pågældende steder.

Den opgave at få tilvejebragt en frugtbar vekselvirkning mellem skolen og lokalsamfundet, omfattende bl. a. de praktik- og besøgsarrangementer, der her er omtalt, beror naturligvis først og fremmest på indsats af de lærere, konsulenter, erhvervsrepræsentanter m. fl., som direkte er impliceret, men erfaringen har vist, at der med fordel kan etableres et fast samrådsorgan, f. eks. et kontaktudvalg, med henblik på bl. a. at sikre de deltagende parters officielle accept af samarbejdsaftalerne og på i det hele taget at følge, vurdere og fremme udviklingen. Kontaktudvalgenes sammensætning vil afhænge af, hvor bredt dets

kommissorium fastlægges, men med henblik på de her omhandlede opgaver vil det i hvert fald være påkrævet, at der er repræsentation fra såvel skoleside som begge arbejdsmarkedets parter og den offentlige erhvervsvejledning under arbejdsformidlingen. I de senere år har der været ca. 40 udvalg af denne art, fordelt over hele landet. Det bør tilføjes, at der gennem kontaktarbejdet kan opnås bistand til udpegning af fagfolk, som er egnede og villige til i forbindelse med arbejdskendskab eller uddannelses- og erhvervsorientering at komme på skolen og informere om særlige emner, som lærerne vanskeligt kan dække, f. eks. organisationernes forhold og sikkerheds- og miljøproblemer. Det vil i reglen være nødvendigt for skolen at kunne afholde de pågældende gæstelæreres transportudgifter og evt. deres tabte arbejdsfortjeneste.

3.5.4. Praktik- og besøgsprogrammer

Der har længe været enighed om, at elevernes udbytte af praktikophold og studiebesøg er stærkt afhængig af, om der er lagt en detailleret, men alligevel fleksibel plan for opholdet eller besøget. Overlader man eleven til sig selv, eller nøjes man med at improvisere et program, vil udbyttet som regel ikke svare til forventningerne og ulejligheden, og eleven kan i værste fald blive skræmt og miste tiltroen til sine muligheder for selv at skaffe sig brugbare erfaringer og iagttagelser.

Det har imidlertid vist sig vanskeligt at få opfyldt behovet for besøgs- og praktikprogrammer, idet udarbejdelsen forudsætter et tidkrævende samarbejde mellem skolefolk, evt. erhvervsledere og arbejdslivets repræsentanter. De grove

træk i et program kan være fælles for en branche eller en virksomhedstype, men det vil altid være nødvendigt at tilpasse grundskitsen til forholdene i den enkelte virksomhed/institution og til det enkelte elevhold eller den enkelte elev. Med faget arbejdskenndskab og indførelse af skolevejledere er der formentlig fra skolens side forbedrede muligheder for at afsætte tid til at deltage i et sådant udviklingsarbejde på lokalt plan. Det vil kunne blive en vigtig opgave for de i af-

snit 3.5.3. omtalte kontaktudvalg at igangsætte blandede arbejdsgrupper, der branchevis udarbejder forslag til lokale praktik- og besøgsprogrammer. Gennem den i afsnit 3.2. beskrevne udvekslingsordning for idé- og erfaringsmateriale (FIF) er det tanken at rundsende forslag af denne art, ligesom der centralt kan ventes udarbejdet et grundlag for programlægningen inden for de vigtigste erhvervsområder.

Det er et nødvendigt led i forberedelsen af praktik at overveje helbredsforholdene for hver enkelt elev i forbindelse med de aktuelle ønsker. Man må specielt være opmærksom på den risiko, der kan være for de unge selv og for deres omgivelser, når elever med f. eks. epilepsi (absencer), svagtsynethed (specielt på det ene øje), høreskader eller ryglidelser placeres i visse erhverv. Sådanne elever har et særligt behov for effektiv hjælp i erhvervsvalgssituationen, hvorfor en omhyggeligt tilrettelagt praktik vil kunne have stor værdi i disse tilfælde.

Da det erfaringsmæssigt er vanskeligt at overskue konsekvensen af et handicap i en ukendt arbejdssituation, kan man ikke umiddelbart fæste lid til, at eleverne selv eller deres forældre vil gøre opmærksom på deres eventuelle helbreds-mæssige problemer. Derfor må man sikre sig gennem et samarbejde med skolelæge og/eller sundhedsplejerske, evt. også skolepsykolog, at kendskab til elevens helbreds-mæssige forudsætninger kommer til at indgå i overvejelserne ved valg af praktik. Der vil også – i samråd med skolelægen – kunne blive tale om at søge kontakt med en anden læge, et hospital eller lignende, som kender eleven, eller at rådspørge erhvervsvejledningens læge.

Der vil næppe ofte være tale om, at et fysisk eller psykisk handicap frembyder risiko for eleven i selve de korte tidsrum, som praktikopholdene udgør. Perspektivet ligger navnlig i, om der kan drages slutninger vedrørende den langsigtede helbreds- eller trivselsudvikling, hvis eleven vælger uddannelse eller erhverv på det pågældende område. For at kunne komme ind på livet af denne problemstilling, kan det i visse tilfælde blive aktuelt at etablere praktik for en elev med et handicap, som normalt ville hindre vedkommende i direkte at få adgang til dette erhverv eller denne uddannelse.

Skolen må vedrørende praktik, besøg og andre arrangementsformer gøre sig klart, hvilke tilsynsforpligtelser der påhviler den i medfør af bekendtgørelse og cirkulære af 25. marts 1976 om skolerens tilsyn med eleverne i folkeskolen. Det bemærkes, at eleverne ikke er undergivet et egentligt tilsyn fra skolens side, når de opholder sig i praktik i virksomheder og institutioner, men at skolen skal gribe ind, hvis man bliver opmærksom på, at hensynet til elevernes velfærd tilsiger det.. I cirkulæret gøres i øvrigt opmærksom på, at læreres (og forældres) anvendelse af egen bil ved befordring af eleverne må forudsætte, at de

pågældende på forhånd gør sig klart, hvilket ansvar de herved påtager sig.

Under praktikophold og studiebesøg er eleverne omfattet af de sikkerhedsforskrifter, der gælder for vedkommende arbejdsplads, men dækkes ikke af ulykkesforsikringslovens regler. Der vil i tilfælde af ulykker blive ydet eleven erstatning af statskassen efter ulykkesforsikringslovens regler. Det er en forudsætning, at praktikken eller besøget organiseres af en skole eller et erhvervsvejledningskontor.

På lignende måde som for ulykkesrisi-

koen er der skabt hjemmel for, at der af statskassen kan udredes erstatning for skader, som måtte forvoldes gennem praktikophold eller studiebesøg.

I påkommende ulykkes- eller skadetilfælde vil fremgangsmåden være den, at hjemmet, skolen, praktikvirksomheden eller vedkommende erhvervsvejleder udfylder et anmeldesskema, som rekvireres fra det stedlige arbejdsformidlingskontor. Skemaet indsendes gennem kontoret til arbejdsdirektoratet, der forestår ordningens nærmere administration.

Vejledende forslag til læseplan

Bilag 1

Undervisningsministeriets vejledning af 12. maj 1976.

Formålet med undervisningen

(Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 28. november 1975 om undervisningen i folkeskolens valgfag. § 9).

»Formålet med undervisningen i arbejdskendskab er, at eleverne erhverver viden og gør erfaringer, som øger deres kendskab til arbejds- og samfundslivet, herunder til de uddannelsesmuligheder, der kan føre til erhvervsarbejde.

Stk. 2. Det skal tilstræbes, at eleverne bliver i stand til at bedømme de forhold, som betinger vilkårene på arbejdspladserne, og de interesser, som varetages af arbejdsmarkedets parter og af offentlige myndigheder.

Stk. 3. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne udvikler interesse for sociale og økonomiske problemer med tilknytning til arbejdslivet og en åben holdning over for arbejds- og uddannelsesforhold.«

Undervisningens indhold

I hvert skoleår veksles mellem undervisning i klassen og besøg eller praktikophold i virksomheder og institutioner. Den teoretiske og den praktiske undervisning skal have størst mulig indbyrdes sammenhæng. I undervisningen indgår

belysning og afgrænsning af emneområder, som eleverne i efterfølgende besøgs- eller praktikophold påtager sig nærmere at undersøge, og tillige udveksling af erfaringer og synspunkter efter opholdene.

Det tilstræbes, at undervisningen, hvor der er sammenfald i emner med den obligatoriske uddannelses- og erhvervsorientering (lovens § 6), bliver uddybende og supplerende i forhold til denne, således at gentagelser undgås. Ligeledes må der tilvejebringes fornøden koordination vedrørende emner, der er fælles for arbejdskendskab og samtidsorientering.

Det tilstræbes, at undervisningen i hvert skoleår for sig giver bred dækning af emneområderne, idet de samme emneområder belyses gennem forskellige eksempler på de forskellige klassetrin.

8. klassetrin (.1. fase)

Der arbejdes med følgende emner, der knyttes til elevernes mulighed for at gøre erfaringer i virksomheder eller institutioner:

Arbejdsfunktioner, herunder hvilke fag og specialer der findes i virksomheden /institutionen, hvad arbejdsopgaverne består i, beslægtede erhverv, spillet mellem de enkelte medarbejdere

eller de enkelte afdelinger. Kønsrolleproblemer i uddannelse og erhverv.

Samarbejde og ledelse, herunder muligheder for indflydelse på egne arbejdsforhold og på virksomheden i øvrigt (tilidsmand, samarbejdsudvalg), værkfører, afdelingsleder, direktør. Ejerforhold. Store og små virksomheder.

Økonomi, herunder indkøb (råvarer m.v.), afsætning (kundekreds), driftsudgifter, administration, de ansattes indtægtsmuligheder, investering, overskud.

Uddannelsesforhold, herunder de uddannelsesformer, der giver mulighed for ansættelse, og den uddannelse (kvalificering), der kan opnås gennem selve arbejdet og dertil knyttede kurser m. v.

Miljøforhold, herunder foranstaltninger vedrørende sikkerhed, sundhed og trivsel, velfærd, forurening, forholdet til omgivelserne og disse foranstaltingers indvirkning på produktionen.

Virksomheden og samfundet, herunder placeringen i samfundshusholdningen, forholdet til offentlige myndigheder (staten og lokalsamfundet), forbindelsen med erhvervslivets og arbejdsmarkedets organisationer.

9. klassetrin (2. fase)

Der arbejdes inden for de samme emne-

kredse, som er angivet for 8. klassetrin, men der tilstræbes en større grad af selvstændighed i problembehandlingen. Herudover behandles følgende emner, stadig med udgangspunkt i elevernes mulighed for at indhente oplysninger og gøre erfaringer i virksomheder og institutioner:

Ansættelsesforhold, herunder emner som lærling EFG-elev, ikke-faglært specialarbejder, faglært, medhjælper, funktionær, tjenestemand. Aflønningsformer. Opsigelse. Sikring under arbejdsløshed.

Arbejdsmarkedets parter, herunder organisationernes tilblivelse, opgaver og betydning, overenskomster, arbejdskonflikter.

10. klassetrin (3. fase)

For elever, der ikke har haft arbejdskendskab i 8. eller 9. klasse, tilrettelægges undervisningen som en behandling af de emnekredse, der er angivet for disse klassetrin, men med en større grad af selvstændighed og fordybelse.

For elever, som viderefører arbejdskendskab fra et tidligere klassetrin, kan undervisningen tilrettelægges helt eller delvis som projektarbejde, hvor eleven, evt. i samarbejde med en eller flere kammerater, foretager en dyberegående bearbejdning af et eller flere emneområder inden for arbejdslivet.

Nogle vigtige regelsæt vedrørende folkeskolens uddannelses- og erhvervsorientering og arbejdsken- dskab

Bilag 2

1. Cirkulære af 2. november 1971 om normering og klassificering af visse tjenestemandstillinger i folkeskolen (vedr. skolekonsulenter for uddannelses- og erhvervsorientering se navnlig §§ 9, 21, 22 og 23)
2. Cirkulære af 12. maj 1972 om ændring af folkeskoleloven m. v. (navnlig afsnit I, pkt. 1, om tidlig udskrivning af skolen)
3. Cirkulære af 4. december 1973 om tjenestetiden for folkeskolens tjenestemænd (skolekonsulenter: se navnlig §§ 11 og 14)
4. Lov om folkeskolen af 26. juni 1975 (navnlig §§ 6, 9, 11, 13 og 33)
5. Cirkulære af 22. august 1975 om gennemførelse af lov om folkeskolen (navnlig afsnit II, pkt. 6, 8 og 19)
6. Bekendtgørelse af 27. november 1975 om undervisning i visse emner som led i folkeskolens obligatoriske fag. (navnlig §§ 10, 11 og 12)
7. Bekendtgørelse af 28. november 1975 om undervisningen i folkeskolens valgfag (navnlig §§ 1, 9 og 16)
8. Bekendtgørelse og cirkulære af 25. marts 1976 om skolernes tilsyn med eleverne i folkeskolen (navnlig § 4 og 5)
9. Cirkulære af 8. april 1976 om skolevejledere i folkeskolen
10. Cirkulære af 8. april 1976 om ændring af cirkulære om tjenestetiden for folkeskolens tjenestemænd (vedrører bl. a. omfanget af timerreduktion for klasselærere og skolevejledere)
11. Vejledende forslag af 30. april 1976 til læseplan for uddannelses- og erhvervsorientering
12. Cirkulærskrivelse af 6. maj 1976 om beregning af timerreduktion til skolevejledere
13. Vejledende forslag af 12. maj 1976 til læseplan for arbejdsken-
dskab.
14. Vejledende forslag af 27. juli 1976 til læseplan for faget samtidsorientering.
15. Cirkulære af 5. august 1976 om folkeskolens indskrivning og udskrivning af undervisningspligtige elever.

Undervisningsvejledning for folkeskolen

Hidtil udkommet

1. Dansk
2. Fremmedsprog
3. Undervisningsmidler
4. 1.-2. klassestrin
5. Idræt
6. Formning
7. Sløjd
8. Håndarbejde
9. Hjemkundskab
10. Musik
11. Geografi
12. Biologi
13. Kristendomskundskab
14. Fysik/kemi
15. Regning/matematik
16. Børnehaveklasser
17. Færdselslære
18. Fremmede religioner og andre livs-
anskuelser
19. Uddannelses- og erhvervsorientering
20. Sundhedslære

21. Maskinskrivning
22. Fotolære
23. Drama
24. Filmkundskab
25. Motorlære
26. Arbejds-kendskab
27. Elektronik
28. Barnepleje

Under forberedelse

Klasselærerfunktionen
Historie
Samtidsorientering

Med hensyn til *seksualoplysning* henvises til »Vejledning om seksualoplysning i folkeskolen«, Folkeskolens Læseplansudvalg 1971.

Vedrørende spørgsmål om *undervisningslokaler* udformning og indretning henvises til »Projekteringsgrundlag for folkeskoler«, Folkeskolens Byggeudvalg 1973.

Un. 08,07-251

ISBN 87-503-1986-8